

جزوه جغرافیا دهم

گروه آموزشی مشاوره‌ای نوتروفیل

نوتروفیل، حامی عدالت آموزشی

درس ۱

جغرافیا

علم بررسی روابط متقابل انسان و محیط است.

✓ واژه جغرافیا برای اولین بار توسط اراتوستن به کار برده شد.

GEO GRAPHY مفهوم لغوی جغرافیا: به معنی ترسیم زمین.

تعریف جغرافیا از نظر اراتوستن: علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان.

هدف علم جغرافیا: بهبود زندگی انسان

✓ فن تهیه نقشه را کارتوگرافی می‌گویند.

✓ مطالعه زمین و پیکر آن را ژئومورفولوژی می‌گویند.

تقسیمات جغرافیایی شامل: ۱- جغرافیای طبیعی ۲- جغرافیای انسانی ۳- فنون جغرافیایی می‌باشد

✓ جغرافیای طبیعی شامل موضوعات آب، خاک، هوا، زمین شناسی، زیست شناسی می‌باشد.

✓ جغرافیای انسانی شامل روستایی، شهری، جمعیت، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، تاریخی می‌باشد.

✓ فنون جغرافیایی شامل کارتوگرافی، سنجش از دور، علوم فضایی می‌باشد.

✓ با افزایش ارتفاع دما کاهش می‌یابد.

✓ جغرافیای اقتصادی به چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان می‌پردازد

✓ جغرافیای دان جهت جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات از علم آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کند و سعی می‌کند با

دقت زیاد با سؤالات تحقیق پاسخ دهد.

دید همه‌جانبه یا کل‌نگری: مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها و اجزای آن در یک موضوع

مکان: فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را مکان می‌نامند.

✓ در هر مکان پدیده‌های مختلفی بر روی هم اثر می‌گذارند یا از هم اثر می‌پذیرند مثال خاک، آب، سرمایه یک روستا بر وضعیت اشتغال

آن تأثیر می‌گذارد.

نکته اقلیم شناسی با هواشناسی تفاوت دارد.

روابط انسان و محیط: با ورود انسان زمینه‌های تغییر در محیط فراهم می‌شود هوش و استعداد انسان به او در جهت تغییر کمک می‌کند

تا از محیط خود بهره‌مند شود.

✓ انسان برای رفع نیازهای خود به تغییر محیط دست می‌زند و در نتیجه محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود

✓ محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و انسانی به وجود می‌آید.

عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی:

۱- درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

۲- نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

جغرافیا: علمی برای زندگی بهتر

عملکرد مثبت انسان در مناطق کوهستانی: ۱- جلوگیری از فرسایش خاک ۲- تولید برق آبی ۳- ایجاد ورزش‌های مناسب

عملکرد منفی انسان در مناطق کوهستانی: ۱- چرای بی‌رویه ۲- گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع ۳- آلودگی محیط

عملکرد مثبت انسان در مناطق جنگلی: ۱- گردشگری ۲- جلوگیری از فرسایش خاک ۳- تولید اکسیژن ۴- زیستگاه جانوران

عملکرد منفی انسان در مناطق جنگلی: ۱- قطع بی‌رویه درختان ۲- شکار حیوانات ۳- ریختن زباله

عملکرد مثبت انسان در مناطق بیابانی: ۱- تولید برق از انرژی خورشید ۲- انجام آزمایش‌های خطرناک ۳- مطالعه اجرام آسمانی در

شب

عملکرد منفی انسان در مناطق بیابانی: ۱- نابودی پوشش گیاهی به سرعت بیابان را گسترش می‌دهد ۲- زندگی در بیابان سخت است ۳- دمای هوا به شدت تغییر می‌کند.

عملکرد مثبت انسان در مناطق ساحلی: ۱- صید ماهی ۲- گردشگری ۳- ورزش‌های ساحلی

عملکرد منفی انسان در مناطق ساحلی: ۱- صید بی‌رویه آبزیان ۲- ورود فاضلاب صنایع و بیمارستانی به شهرها ✓ چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی باعث می‌شود جغرافی دانان با دید کل‌نگری موضوعات را بررسی کنند.

جغرافی‌دان برای توسعه یک شهر با دید ترکیبی باید: ۱- نقشه‌خوانی کند یعنی امکان گسترش فیزیکی شهر را بررسی کند ۲- جغرافیای جمعیت را بررسی کند ۳- جغرافیای آب‌ها را نیز بررسی کند و با آن امکان توسعه شهر را حدس بزند

درس ۲

❑ سؤالات کلیدی در جغرافیا:

- کجا / چه چیزی / چرا / چه موقع / چه کسانی / چطور
- ✓ سؤال چطور پی‌ریزی سیر تکوین و تحول پدیده‌ها می‌پردازد.
- ✓ سؤال چه ماهیت پدیده‌ها یا مسائل ارتباط دارد.
- ✓ حس کنجکاوی انسان درباره جهان سبب کشف ناشناخته‌ها شده است.

❑ مراحل پژوهش در جغرافیا:

- ۱- بیان مسئله
- ۲- فرضیه
- ۳- جمع‌آوری اطلاعات
- ۴- پردازش اطلاعات
- ۵- نتیجه‌گیری

موضوعاتی که در مرحله طرح سؤال باید به آن توجه کرد:

۱- سؤال واضح و شفاف ۲- صورت مسئله به صورت سؤالی ۳- بررسی سابقه و پیشینه پژوهش با این کار نسبت به موضوع اطلاعات بیشتری پیدا می‌کند و مهم‌تر از همه پی می‌برد که سؤالی که برایش پیش آمده قبلاً پاسخ داده شده است یا خیر.

فرضیه:

- ✓ پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به سؤال است.
- ✓ فرضیه به فعالیت‌هایی که قرار است انجام شود جهت می‌دهد.
- ✓ فرضیه‌های پژوهشگر به عواملی مانند دانش، تجربیات، سوابق پژوهشی او بستگی دارد.

روش‌های جمع‌آوری اطلاعات:

۱- کتابخانه‌ای ۲- میدانی

✓ روش کتابخانه‌ای: در تمامی پژوهش‌های علمی استفاده می‌شود در برخی از آن‌ها تلاش پژوهشگر در کتابخانه صورت می‌گیرد و در برخی دیگر بخشی از پژوهش در آنجا انجام می‌شود.

ابزارهای روش کتابخانه‌ای: نقشه/عکس هوایی/اینترنت/سالنامه آماری

✓ روش میدانی: در این روش پژوهشگر به مکان مورد تحقیق می‌رود و با مراجعه به افراد یا محیط و برقراری ارتباط مستقیم با مکان مورد مطالعه به گردآوری اطلاعات می‌پردازد.

ابزارهای روش میدانی: پرسش‌نامه/مصاحبه/مشاهده

پردازش اطلاعات: حذف اطلاعات غیر ضروری و حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش و تجزیه و تحلیل اطلاعات.

گام پنجم نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد: پژوهشگر با نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات پاسخ مسئله پژوهش را می‌دهد و ضمن ارائه دلایل علمی و منطقی به تایید یا رد فرضیه خود می‌پردازد اگر فرضیه رد شد پژوهشگر نباید دلسرد شود زیرا پژوهش خود به کسانی که با این سؤال مواجه شده‌اند پاسخ می‌دهد و از طرح دوباره آن جلوگیری می‌کند.

درس ۳

جغرافیای طبیعی به مطالعه ساختار و پراکندگی پدیده‌های طبیعی زمین پرداخته و به دنبال یافتن راه‌حلهایی جهت رفع مشکلات محیطی است.

- ✓ موقعیت جغرافیایی: محل قرار گرفتن هر پدیده روی زمین
- ✓ موقعیت ریاضی یا مطلق: محل دقیق هر پدیده یا مکان با توجه به طول و عرض جغرافیایی
- ✓ موقعیت ریاضی ایران: ایران در نیمکره شمالی و در جنوب منطقه معتدل قرار دارد عرض جغرافیایی ۲۵ و ۴۰ به ترتیب از جنوب و شمال کشورمان عبور می‌کند. طول شرقی ۴۴ از غرب و ۶۳ از شرق کشورمان عبور می‌کند.
- ✓ موقعیت نسبی: محل قرارگیری هر مکان نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود.
- ✓ منظور از موقعیت نسبی هر کشور محل قرارگیری آن، نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها، کانال‌ها، خلیج‌ها، منابع اقتصادی است

□ دلایل اهمیت خلیج فارس:

- ۱- نقش ارتباطی بین سه قاره اروپا، آسیا، آفریقا و به عنوان حلقه‌ای از زنجیره حمل و نقل کالا و نفت اهمیت دارد.
  - ۲- بزرگ‌ترین منبع انرژی جهان ۶۶ درصد نفت / ۲۸ درصد گاز
  - ۳- درآمدهای دلاری ناشی از فروش نفت خلیج فارس را به صورت یکی از کانون‌های ثروتمند جهان در آورده است.
  - ۴- ارزش فرهنگی و سیاسی دارد زیرا خلیج فارس در مرکز ناحیه جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام قرار دارد.
- تنگه هرمز:** آبراهه هلالی شکل که اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می‌کند و یکی از گذرگاه‌های تجاری مهم جهان است.
- دریای عمان:** به دلیل مجاورت با آب‌های آزاد و وجود سواحل با قابلیت‌های دفاعی از نظر اقتصادی و نظامی اهمیت زیادی برای ایران دارد.
- دریای خزر:** منابع نفت و گاز - ۹۰ درصد خاویار جهان - دسترسی به بازار مصرف ۳۰۰ میلیون نفری کشورهای آسیای میانه.
- ✓ مهم‌ترین عامل جدایی هر کشور: مرز
  - ✓ ایران ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک سیاسی با همسایگانش دارد و با ۱۵ کشور مرز خشکی یا آبی دارد.
  - ✓ طولانی‌ترین مرز ایران با عراق است.
  - ✓ کوتاه‌ترین مرز ایران با ارمنستان است.
  - ✓ دسترسی به آب‌های آزاد برای هر کشوری، علاوه بر امکان ارتباط با سایر نقاط جهان، دستیابی به منابع غذایی، منابع معدنی و سوخت‌های فسیلی را فراهم می‌کند.
  - ✓ تعریف کلی از آب‌های آزاد: به آب‌هایی می‌گویند که همه کشورها حق کشتیرانی در آن‌ها را دارند.

نکات درس ۴

- ✓ تعداد سکونتگاه‌ها در مناطق پایکوهی بیشتر و جمعیت در آن‌ها متراکم‌تر است.
- ✓ ناهمواری‌ها بر تشکیل اجتماعات انسانی، نوع معیشت مردم، و حتی بر تاریخ کشور ما، پیروزی‌ها و ناکامی‌های تاریخی نیز اثرگذار بوده است. به عنوان نمونه آریو برزن با استفاده از تنگه تکاب در ارتفاعات زاگرس در برابر حمله اسکندر از ایران دفاع کرد.
- ✓ شکل نهایی کوه‌های ایران در دوران سوم (کواترنر) ایجاد شده است.
- ✓ انسان با بهره برداری‌های مختلف از محیط سرعت تغییرات را افزایش داده است و موجب تغییر شکل ناهمواری‌های ایران شده است.

ناهمواری‌های ایران به ۲ دسته تقسیم می‌شوند:

- ۱- سرزمین‌های کوهستانی که بیش از هزار متر از دریاها و آزاد ارتفاع دارند.

۲- سرزمین‌های پست و هموار که شامل دشت‌ها در نواحی داخلی و جلگه‌های کم ارتفاع در سواحل دریاها است.

□ سرزمین‌های کوهستانی:

✓ منطقه کوهستانی شمال کشور که شامل: ۱- آذربایجان ۲- تالش ۳- البرز

دو رشته کوه منطقه کوهستانی آذربایجان: ۱- ارسباران (قره‌داغ) در شمال ۲- رشته‌کوه مرزی ایران و ترکیه

دو قله منطقه کوهستانی آذربایجان: سهند و سیلان

حدود کوه‌های تالش:

✓ با جهت شمالی - جنوبی آذربایجان را از کناره‌های دریای خزر جدا کرده است.

✓ مهم‌ترین قله‌های تالش: بغروداغ - ماسوله داغ - آق داغ و.....

حدود کوه‌های البرز:

✓ از تنگه منجیل شروع و در امتداد غربی - شرقی تا کوه‌های شاه‌کوه و گردنه خوش‌بیلاق ادامه دارد.

✓ دو رود مهم آن شامل چالوس و هراز می‌باشد

✓ قله‌های مهم آن: علم کوه، تخت سلیمان و توچال

نکته فعالیت‌های آتشفشانی در دوره کواترنر سبب شکل‌گیری قله دماوند شده است.

عوامل انسانی تغییر شکل ناهمواری‌ها: گسترش شهرهای پرونق اقتصادی - احداث جاده‌های ارتباطی - احداث سدها - گسترش فعالیت‌های کشاورزی بهره برداری از معادن

محدوده کوه‌های شمال خراسان:

✓ این کوه‌ها به شکل منظم و موازی در شمال شرق ایران قرار دارند.

✓ مهم‌ترین رشته کوه‌های شمال خراسان: هزارمسجد، لاداغ، بینالود

منطقه کوهستانی غربی (زاگرس):

✓ چشم انداز نواحی کوهستانی غربی کشور از مریوان در کردستان با جهت شمال غربی - جنوب شرقی تا تنگه هرمز را تشکیل داده است.

قله‌های منطقه کوهستانی غربی: اشترانکوه، دنا، زرد کوه، کوه سر سفید

نحوه به وجود آمدن رشته کوه زاگرس:

✓ از برخورد دو صفحه شبه جزیره عربستان و اورآسیا به وجود آمد.

✓ گنبد نمکی از پدیده‌های جذاب رشته کوه زاگرس است.

گنبد نمکی: توده‌ای نمک به شکل تقریباً گنبدی بر اثر عوامل درونی و وزن مخصوص کمتر نمک نسبت به رسوبات اطراف خود بالا می‌آید.

عوامل تغییردهنده زاگرس:

۱- عوامل طبیعی مانند توفان‌های گرد و غبار/ ریزش‌های جوی شدید/ حمل رسوبات توسط رودخانه

۲- عوامل انسانی: احداث سد و جاده‌ها/ از بین بردن جنگل / استفاده نامناسب از اراضی کشاورزی / ساختن شهرهای متعدد در کنار رودها

✓ هدف از ساخت سد: جلوگیری از طغیان / تولید برق آبی / تنظیم آب مورد نیاز برای آبیاری اراضی کشاورزی / استفاده‌های صنعتی / تأمین آب شهرها و روستاها

حدود منطقه کوهستانی مرکزی:

✓ اتصال سه نقطه کوه جغتای در خراسان رضوی + گردنه آوج در قزوین + قله کوه بزمان یا خضر زنده در سیستان و بلوچستان

ناهمواری‌های منطقه کوهستانی مرکزی:

۱- بخشی کوه‌های چین‌خورده هستند که به آن‌ها کوه‌های مرکزی می‌گویند.

۲- برخی توده‌های نفوذی آذرین به آن‌ها کوه‌های منفرد مرکزی می‌گویند.

کوه‌های شرق و جنوب شرقی: در جنوب سیستان و بلوچستان و اطراف چاله جازموریان در کرمان، منطقه مکران واقع شده است که

در آن رشته کوه‌های بشاگرد و اطراف آن با ارتفاع نسبتاً کم و فرسوده‌ای وجود دارد در این کوه‌ها فرسایش شکل‌های زیبایی با دره‌ها، چاله‌ها و گودال‌های عمیق ایجاد کرده است که آن‌ها را ناهمواری‌های مریخی و کوه‌های مینیاتوری هم می‌نامند.

گل‌فشان: گل‌فشان‌ها به شکل گنبدی یا مخروطی شکل و در برخی جاها به صورت حوضچه‌هایی مملو از آب و گل مشاهده می‌شوند که به دلیل خروج گاز یا بخار آب از اعماق زمین بالا می‌آیند.

❑ ارزش‌های اقتصادی نواحی کوهستانی:

- ۱- ذخایر آب ۲- معدن و ذخایر طبیعی ۳- دامداری ۴- کشاورزی و باغداری ۵- جاذبه گردشگری
- ✓ سرزمین‌های هموار شامل دشت‌ها و جلگه‌ها می‌شوند.

❑ دشت:

✓ سرزمین‌های هموار یا نسبتاً هموار که حصارهای کوهستانی آن‌ها را فراگرفته است.

علت پیدایش دشت‌ها:

- ۱- برخی دشت‌ها در هنگام چین‌خوردگی‌ها و در حد فاصل تاقدیس‌ها و یا در میان ناودیس‌ها ایجاد شده‌اند (دشت کاکان در فارس)
- ۲- بعضی از دشت‌ها بر اثر انباشت مواد حاصل از فرسایش در نواحی پست به وجود آمده‌اند. (دشت نهبوند در همدان)
- ۳- برخی دشت‌ها حاصل انحلال مواد آهکی و هموار شدن زمین‌ها هستند. (مثل ماهی دشت کرمانشاه و دشت ارژن در فارس)
- ۴- برخی دشت‌ها از دوران‌های زمین‌شناسی بسیار قدیم بر جای مانده‌اند اما در روی آن‌ها ناهمواری‌های جدید بر اثر فرسایش بادی ایجاد شده است. (مثل دشت لوت)

عوامل تغییردهنده دشت‌ها:

- ۱- **عوامل طبیعی:** ریزش‌های جوی، توفان‌ها و خشکسالی‌ها، بادهای شدید و جابه‌جایی مواد در دشت‌ها، طغیان رودها
- ۲- **عوامل انسانی:** بهره‌برداری انسانی و تغییرات کاربری اراضی، بوته‌کشی، از بین بردن پوشش‌های گیاهی، دستکاری در مسیل‌ها، احداث جاده، بهره‌برداری گسترده از معادن و منابع طبیعی

ارزش‌های اقتصادی دشت‌ها:

✓ جاذبه‌های گردشگری، انرژی پاک، اوقات فراغت برای رصد ستارگان و... معادن گچ و نمک، فعالیت کشاورزی

❑ جلگه:

✓ سرزمین‌های همواری که از یک طرف به کوه‌ها و از طرف دیگر به دریاها و دریاچه‌ها منتهی می‌شود.

علت پیدایش جلگه‌ها:

- ✓ ساختمان زمین، مقاومت سنگ، عمق آب و تراکم آب‌رفت
- ✓ جلگه‌ها به دلیل حاصلخیز بودن خاک، جمعیت زیادی را در خود جای می‌دهد.

عوامل تغییردهنده جلگه‌ها:

- ۱- **عوامل طبیعی:** مانند: جزر و مد، توفان‌های دریایی/سونامی/اجریان‌های دریایی/نوسانات عمومی آب دریاها / طغیان رودها
- ۲- **عوامل انسانی:** اسکله‌سازی/بندر سازی/دیواره‌سازی/احداث جاده روی جلگه‌ها/گسترش شهرها و روستاها که باعث از بین رفتن اراضی کشاورزی و جنگلی می‌شود.

ارزش اقتصادی جلگه‌ها:

✓ بهترین مکان کشاورزی، ارزش ارتباطی، گذراندن اوقات فراغت، منابع نفت و گاز، پرورش آبزیان

- ۳- **توده هوای مرطوب غربی:** رطوبت دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس را در دوره سرما به داخل ایران منتقل و برف و باران به همراه دارد.
  - ۴- **توده هوای سودانی:** گاهی در دوره سرد سال رطوبت دریای سرخ را به کشور می آورد و باعث بارندگی می شود.
  - ۵- **توده هوای گرم و خشک:** در تابستان هوای گرم را از عربستان به ایران وارد می کند و باعث افزایش شدید دما می شود.
- ✓ مهم ترین داده های هواشناسی: دما، بارش، فشار هوا
- ✓ چون میانگین سالانه بارش، دما و رطوبت هوا در نقاط مختلف کشور یکسان نیست، موجب شده است کارشناسان، اقلیم کشور را به چهار ناحیه مختلف آب و هوایی تقسیم کنند:

☐ چهار ناحیه آب و هوایی ایران:

- ۱- **گرم و خشک:** بارش کم، اختلاف شدید دما، فقر پوشش گیاهی
- ۲- **کوهستانی:** میانگین دما پایین، بارندگی اغلب به صورت برف
- ۳- **گرم و شرجی:** بارندگی کم، رطوبت بالا، میانگین دما بالا
- ۴- **معتدل خزری:** بارندگی زیاد، اعتدال دما، پوشش گیاهی غنی

☐ ویژگی های اصلی مناطق خشک و بیابانی:

بارندگی کم و نامنظم، زیاد بودن توان تبخیر و تعرق، کمبود پوشش گیاهی

عواملی که در ایجاد بیابان های ایران نقش داشتند:

- ۱- پرفشار جنب حاره ای
- ۲- جهت رشته کوه البرز و زاگرس
- ۳- دور بودن از دریاها

☐ کویر:

- ✓ بخشی از بیابان و به نمکزارهای پف کرده ای گفته می شود که تبخیر شدید عامل اصلی شکل گیری آن است. بخش بزرگی از دشت کویر، بیابان واقعی است یعنی میانگین بارش سالانه آن از ۵۰ میلی متر کمتر است.
- ✓ آب و هوا بر نوع کشاورزی، گردشگری، معماری، سیستم های حمل و نقل، تراکم جمعیت و سلامتی انسان تأثیر دارد. علاوه بر آن بر نوع لباس پوشیدن و یا انتخاب نوع مسکن ما نیز موثر است.
- ✓ کویر لوت: ۱- یکی از خشکترین بیابان های ایران و یکی از گرمترین مناطق کره زمین به شمار می آید در جنوب شرقی ایران قرار دارد. ۲- بخش زیادی از این بیابان چون در منطقه فشار زیاد جنب حاره ای است کمتر از ۳۰ میلی متر باران دارد. ۳- به عنوان اولین اثر طبیعی ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار دارد.

تأثیر آب و هوا بر معماری: در مناطق کویری خانه ها را گنبدی شکل می سازند زیرا تابش خورشید عمود است و باعث می شود خانه خنک بماند و در شمال کشور که بارندگی زیاد است سقف خانه ها را به صورت شیب دار می سازند.

تأثیر آب و هوا بر حمل و نقل: در صورت آگاهی از وضعیت آب و هوایی می توان خسارت های سوانح جاده ای را کاهش داد. برف سنگین، سقوط بهمن، وقوع سیل، یخ بندان و پدید آمدن مه از مهم ترین سوانح جاده ای در کشور است.

تأثیر آب و هوا بر سلامت: جغرافیای پزشکی در زمینه پراکندگی تأثیرات عوامل محیطی بر سلامت انسان مطالعه می کند مثال: تشدید آلودگی هوای کلان شهرها و مناطق صنعتی کشور و یا آلودگی هوای استان های نیمه غربی کشور به وسیله ریزگردها، سلامت جسمی و روحی عده زیادی از هموطنان را به خطر انداخته است.

مشکلات محیط زیستی ناشی از تغییرات آب و هوایی: آلودگی هوا، بیابان زایی، خشکسالی، افزایش دما

آب و هوا و فعالیت های نظامی: ۱- آب و هوای دارای رطوبت بالا از عواملی است که طرح های نظامی، تاکتیک ها و تجهیزات نظامی، البسه و پشتیبانی از نیروها را تحت تأثیر قرار میدهد. ۲- از اردیبهشت تا مهر در استان های جنوب غرب و جنوب دما و رطوبت بالا برای نیروهای نظامی مشکل ساز است در حالیکه در همین دوره در مناطق شمالی و غربی مثل آذربایجان و کردستان شرایط مطلوب است.

وارونگی دما چیست؟ در لایه اول جو با افزایش ارتفاع دما کاهش می‌یابد به همین دلیل در شرایط عادی هوای مجاور سطح زمین گرم‌تر و سبک‌تر از لایه‌های بالایی است و به راحتی می‌تواند به سمت بالا حرکت کند اما در ماه‌های سرد سال، هوای سرد در مجاورت زمین است و لایه هوای گرمی در بالای آن قرار دارد. در نتیجه جابه‌جایی هوا شکل نمی‌گیرد و موجب افزایش آلودگی‌ها می‌شود.

بحران ریزگردها: ریزگردها شامل گرد و غباری است که وارد هوا می‌شود. محدوده جغرافیایی این پدیده، کشورهای ایران، عراق، ترکیه، کویت و عربستان هستند و عوامل، چون کاهش ریزش‌های جوی، خشک شدن باتلاقی‌ها و مدیریت ضعیف منابع آب در این مناطق باعث شکل‌گیری این پدیده شده است. ریزگردها موجب عفونت‌های ریوی و اختلالات تنفسی می‌شوند همچنین موجب آسیب رساندن به جنگل‌های زاگرس و کاهش میزان تولید محصولات کشاورزی شده و میزان دید را کاهش می‌دهند.

راه‌های مقابله با ریزگردها: احیای تالاب‌ها، تأمین حقابه رودخانه‌های منطقه، اجرای طرح‌های مهار بیابان، تغییر در شیوه کشت، مدیریت صحیح آب

نکات درس ۶

در فصول سرد سال، ریزش برف و باران به صورت جریان آب رودها، منابع آب کشور را تغذیه می‌کند و در فصول گرم، آب‌های فرو رفته در زمین به صورت چشمه، چاه و قنات، آب مورد نیاز ساکنان بخش‌های مختلف را تأمین می‌نمایند.

❑ ویژگی رودهای ایران:

- ۱- در ایران بیشتر بارش‌ها در اواخر پاییز و اوایل بهار می‌بارد.
- ۲- هرچه از غرب به شرق برویم مقدار آب رودها کم می‌شود.
- ۳- رودهای مناطق نسبتاً خشک بیشتر طغیانی و اتفاقی رخ می‌دهند.
- ۴- رودهایی که از کوهستان‌های بلند و برف‌گیر تغذیه می‌شوند دائمی هستند. اگر این رودها در نواحی مرطوب، جریان یابند مقدار آن‌ها بیشتر خواهد بود.

❑ کانن آبگیر:

مکان‌هایی که سرچشمه رودهای متعددی هستند.

انواع کانن‌های آبگیر:

- ۱- **کانن‌های دائمی:** کانن‌هایی که بیش از ۵۰۰ میلی‌متر بارش داشته باشند و حداقل در ۸ ماه از سال این بارش‌ها رخ داده باشد.
- ۲- **کانن‌های فصلی:** اگر کانن‌های آبگیر در فصول سرد سال، ذخیره برف خود را تا ابتدای ماه‌های گرم سال حفظ کنند.
- ۳- **کانن‌های اتفاقی:** در کوهستان‌های نزدیک به مناطق خشک گاهی بارش اتفاقی و کوتاه رخ می‌دهد.

❑ حوضه آبریز:

به محدوده‌ای که باتوجه به شکل زمین و شیب ناهواری‌ها، آب‌های جاری را به‌سوی پایین‌ترین نقطه هدایت می‌کند.

حوضه آبریز خارجی: رودهایی که آب آن‌ها در دریا‌های اطراف کشور می‌ریزد اما در طول مسیر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مثال: دریای خزر، خلیج فارس، دریای عمان

حوضه آبریز داخلی: رودهایی که تمام آب آن‌ها در کشور جریان دارد و وارد دریاچه‌های داخلی می‌شود.

مثال: دریاچه ارومیه، فلات مرکزی

✓ **دریای خزر** از بقایای دریای عظیم تتیس است که در امتداد شمال به جنوب کشیده شده است. این دریا را به نام‌های مختلفی می‌نامند از جمله دریای مازندران، کاسپین، قزوین، گرگان، طبرستان، هیرکانی و دیلم. در حال حاضر نام آن خزر است و در نقشه‌های خارجی کاسپین نامیده می‌شود. طول آن ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض آن ۳۰۰ کیلومتر است.

✓ **طولانی‌ترین رودهایی که به دریای خزر می‌ریزند:** رود ولگا و اورال از شمال، سفیدرود و هراز از جنوب، رود اترک و گرگان از جنوب شرق، رود کورا و ارس از جنوب غرب

اهمیت دریای خزر:

تجارت دریایی، بهره برداری از منابع نفت و گاز، ویژگی‌های خاص محیط زیست، گردشگری، صید ماهی عوامل تهدیدکننده حیات جانداران دریای خزر: ۱- شکار ۲- بیماری‌های عفونی ۳- تغییرات اقلیمی ۴- آلاینده‌های شیمیایی

نحوه ایجاد خلیج فارس یا دریای پارس:

پیشروی آب اقیانوس هند از طریق دریای عمان و تنگه هرمز به دره‌های زاگرس خلیجی هلالی شکل در جهت شرقی- غربی ایجاد کرده که به آن خلیج فارس یا دریای پارس می‌گویند.

✓ مهم‌ترین رودهایی که به خلیج فارس می‌ریزد: کارون، کرخه، دالکی، مند

✓ کارون پرآب‌ترین و تنها رود قابل کشتیرانی ایران است.

✓ به خلیج‌های کوچک سواحل خلیج فارس خور می‌گویند.

✓ جزایر خلیج فارس: خارک، کیش، فرور، ابوموسی / تنب بزرگ، تنب کوچک، لاوان، لارک، هنگام، هرمز، قشم

✓ اهمیت خلیج فارس: تجارت دریایی، منابع نفت و گاز، ماهی و میگو، مهم‌ترین مراکز صید و پرورش مروارید.

✓ تنگه هرمز که محل اتصال خلیج فارس به دریای عمان است یکی از مهم‌ترین مکان‌های استراتژیک جهان است.

✓ ویژگی‌های خلیج فارس: طول آن ۹۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۲۵۰ کیلومتر است.

اهمیت دریای عمان: دسترسی به آب‌های آزاد جهان، حمل و نقل کالا و مسافر، بر زندگی مردم ساحل نشین تأثیر زیادی دارد و مشاغل گوناگونی از جمله صیادی و پرورش ماهی و میگو را به وجود آورده است.

✓ ویژگی‌های دریای عمان: ۱- در گذشته مکران نام داشت. ۲- بین ایران، عمان و پاکستان مشترک است. ۳- چابهار تنها بندر

اقیانوسی ایران در این دریا است. ۴- تنها بخش ایران که میتوان به آب‌های همه دریاهای جهان دسترسی داشت عمان است.

۵- بخشی از آب اقیانوس هند است که به وسیله تنگه هرمز از خلیج فارس جدا می‌شود. ۶- عمقش گاهی تا ۲۰۰۰ متر هم می‌رسد که برای عبور کشتی‌های تجاری و نفتکش‌های غول پیکر بسیار مناسب است.

۷- ویژگی‌ها و قابلیت‌های منحصر به فرد: جنس ساحل، عمق مناسب و عدم نیاز به استفاده از آبراه و کانال‌های دریاوردی در سواحل مکران، امکان ساخت و توسعه بدون محدودیت بنادر به ویژه جهت پهلوگیری کشتی‌های اقیانوس

آلودگی دریا:

ورود مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه ماده یا انرژی به محیط زیست دریایی که به کاهش تولید و رشد و نمو جانداران منجر شود و تأثیرات بدی بر سلامت و بهداشت آبزیان و انسان داشته باشد.

آلاینده‌های تهدیدکننده دریاهای ایران:

۱- فاضلاب‌های شهری و صنعتی و کشاورزی

۲- زباله‌های جامد مانند پلاستیک

۳- استخراج نفت

۴- آلاینده‌های شیمیایی شامل مواد آلی، معدنی و رادیواکتیو

۵- ورود کودها و سموم شیمیایی مصرف شده در اراضی کشاورزی توسط رودها

دریاچه‌های ایران به لحاظ زمانی:

۱- دریاچه‌های دائمی: اکثراً در غرب ایران هستند و جز نواحی مرطوب و نیمه مرطوب کشور هستند.

✓ مهم‌ترین آن‌ها: ارومیه/زریوار/پربیشان/مه‌ارلو

مثال: دریاچه‌های کوچک در قله اغلب کوه‌های آتش فشانی مانند سبلان

۲- دریاچه‌های فصلی: در فصول پربارش وسعت زیادی دارند در ماه‌های گرم یا سال‌های کم‌بارش به دلیل تبخیر آب خشک می‌شوند.

✓ مهم‌ترین آن‌ها: مسیله در قم، نیریز در فارس، هامون در سیستان و بلوچستان، جازموریان

✓ بزرگ‌ترین دریاچه ایران، دریاچه ارومیه است عمیق‌ترین نقطه آن در شمال غرب آن است. آب این دریاچه علاوه بر چشمه‌های کف

و حاشیه آن، از طریق رودهای متعددی تأمین می‌شود

✓ دریاچه ارومیه به عنوان پارک ملی و ذخیره‌گاه زیست کره یونسکو جا افتاده است.

❑ دلایل اهمیت دریاچه ارومیه:

وجود جزایر متعدد در آن که محل سکونت انواع پرندگان مهاجر است. همچنین در اطراف دریاچه، املاح و رسوباتی است که برای درمان امراض پوستی استفاده می‌شود آب این دریاچه موجب معتدل شدن آب و هوای منطقه شده است.

مهم‌ترین دلایل کاهش آب دریاچه ارومیه:

- ۱- گرم شدن عمومی هوا
- ۲- کاهش بارش در حوضه آبریز دریاچه
- ۳- حفر بی‌رویه چاه‌ها
- ۴- وجود موانعی که چرخه آب را تغییر داده است.
- ۵- تغییر کشت از محصولاتی که آب کمتری نیاز داشته‌اند، به محصولاتی که کشت آن‌ها به آب زیادی احتیاج دارد
- ۶- تغییر در میزان آب ورودی به دریاچه در مسیر رودهایی که به آن می‌ریخت. (احداث سدهای متعدد)

نکات درس ۷

جغرافیای انسانی به پراکندگی جوامع انسانی، ویژگی‌ها، فعالیت‌ها و رابطه آن‌ها با محیط طبیعی می‌پردازد.

❑ عوامل موثر در پراکندگی جمعیت:

- ۱- **عوامل طبیعی** مانند: آب، معادن، پوشش گیاهی، ناهمواری
- ۲- **عوامل انسانی** مانند: حمل و نقل، سرمایه و فناوری، سرمایه‌گذاری دولت، پیشینه تاریخی

❑ رشد طبیعی جمعیت:

میزان مولید از میزان مرگ‌ومیر کم می‌کنیم تقسیم بر کل جمعیت کرده و در نهایت پاسخ را در ۱۰۰ ضرب می‌کنیم.

رشد مطلق جمعیت:

✓ میزان مولید را از میزان مرگ و میر کم می‌کنیم تعداد مهاجران را به آن اضافه یا کم می‌کنیم سپس پاسخ را تقسیم بر کل جمعیت کرده و در ۱۰۰ ضرب می‌کنیم.

✓ **قانون ۷۰:** مدت زمان دو برابر شدن جمعیت را نشان می‌دهد به این صورت است که عدد ۷۰ را تقسیم بر میزان نرخ رشد طبیعی جمعیت می‌کنیم.

✓ **کاربرد هرم سنی:** از آن برای برنامه‌ریزی استفاده می‌کنند. مثال: برنامه‌ریزی برای تحقق برنامه‌های تأمین اجتماعی، بهبود وضعیت سالمندان، ارتقای سطح سلامت جامعه، تأمین شغل برای حال و آینده، ایجاد فرصت‌های تحصیلی، تفریحی و رفاهی برای جوانان، امنیت ملی، جلوگیری از پیری جمعیتی.

✓ **سیاست‌های جمعیتی:** در دهه‌های اخیر بر اثر گسترش بهداشت و واکسیناسیون، لوله کشی و بهبود آب آشامیدنی، رونق صادرات نفت و واردات مواد غذایی میزان مرگ و میر کاهش یافته و سبب افزایش سریع جمعیت شده است.

✓ سیاست‌های کاهش جمعیت، می‌تواند مشکلاتی برای کشور ما ایجاد کند که از جمله می‌توان به برهم خوردن تعادل جمعیتی (سن و جنس)، کاهش نیروی فعال و تضعیف نیروی دفاعی کشور اشاره کرد.

✓ اگر سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید ادامه پیدا کند جمعیت کشور به تدریج دچار پیری و در نهایت مشکلات دیگری در بر خواهد داشت.

✓ اساساً نباید سیاست کنترل جمعیت به گونه‌ای باشد که هرم سنی کشور به سمت سالمندی و کهن‌سالی حرکت کند زیرا این پدیده مانع اصلی، بر سر راه توسعه اقتصادی جامعه خواهد بود.

مهاجرت:

جابه‌جایی بین دو واحد جغرافیایی یا به عبارتی ترک یک سرزمین و اسکان در سرزمین دیگر.

اشکال مهاجرت:

- ۱- مهاجرت روستاییان به شهر که باعث جذب نیروی انسانی جوان از روستا به شهر می‌شود و یکی از انواع مهاجرت داخلی است.
- ۲- مهاجرت‌های گروهی که بر اساس تصمیمات سیاسی انجام می‌شود.
- ۳- مهاجرت خارجی: مهاجرت‌هایی هستند که افراد از یک کشور به کشور دیگر جابه‌جا می‌شوند که به دو صورت اختیاری و اجباری است.
  - ✓ مهم‌ترین نوع مهاجرت در کشور ما و پیامدهای ناشی از آن: مهاجرت روستاییان به شهر: پیامد آن از دست دادن نیروی کار روستا و افزایش جمعیت فعال اقتصادی شهر.

اثرات مهاجرت: مهاجرت برای کشوری که افراد از آن خارج می‌شوند (مهاجر فرست) و همچنین برای کشوری که افراد به آن وارد می‌شوند (مهاجر پذیر) تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیط زیستی به همراه دارد. تغییرات به وجود آمده بر ترکیب سنی و جنسی، قیمت زمین و مسکن، اشتغال، امکانات و تجهیزات، فرهنگ و زبان قابل مشاهده است. به عنوان مثال مهاجرت بی‌رویه به برخی از شهرهای ایران سبب افزایش جمعیت و گسترش مناطق حاشیه در آن‌ها شده‌اند.

برخی عوامل انسانی و طبیعی که در ایران سبب مهاجرت شده است:

- ۱- آریایی‌ها از شمال دریای خزر به علت سرما و از دست دادن چراگاه‌ها به سمت جنوب دریای خزر مهاجرت کردند.
- ۲- شاه عباس برای حفظ مرزهای شمالی ایران، تعدادی از قبایل کرد را، که به رزم آوری و سلحشوری مشهور بودند به نواحی شمال شرقی کشور فرستاد.
- ۳- خشک شدن منابع آب منطقه سیستان، که ناشی از بی توجهی به بند تاریخی هیرمند بود، باعث مهاجرت سیستانی‌ها به گرگان شد.

نکات درس ۸

تعریف ویس / گنه:

پس از ورود آریاییان به ایران و در نخستین مرحله زندگی اجتماعی آبادی کوچک را ویس و آبادی بزرگ‌تر را گنو نامیدند.

ساتراپ:

- ✓ داریوش کشور با به سی شهری یا همان شهر تقسیم کرد و برای هر یک از آنان مامورینی قرار دارد که آن‌ها را شهربان و به یونانی ساتراپ می‌گفتند.
- ✓ در دوران سلوکیان کشور به ۷۲ بخش تقسیم می‌شد. قسمت‌های حکومت هخامنشی در حکومت اشکانیان یا پارت‌ها ادامه داشت.
- ✓ در دوران ساسانیان کشور به سرزمین (ایالت)، خوره (استان)، تسوگ یا تسوج (شهرستان) و رستاک (دهستان) تقسیم شده بود.
- ✓ واحد تقسیمات کشوری در دوره عباسیان ایالت بود.
- ✓ عناصر اصلی تقسیمات کشوری در دوره صفویه افشاریه، زندیه و قاجاریه به ترتیب: ایالت، ولایت، بلوک، قصبه.
- ✓ در دوره قاجار ایران به چهار ایالت و دوازده ولایت تقسیم شد. این ایالت‌ها عبارت بودند از: آذربایجان، کرمان و بلوچستان، فارس و بنادر، خراسان و سیستان.
- ✓ بزرگ‌ترین تقسیمات سیاسی کشور استان است که از به هم پیوستن چند شهرستان به وجود می‌آید و توسط استاندار اداره می‌شود.
- ✓ شهرستان از به هم پیوستن چند بخش تشکیل می‌شود و توسط فرماندار اداره می‌شود.
- ✓ بخش از به هم پیوستن چند دهستان همجوار شامل مزرعه، مکان، روستا و ... ایجاد می‌شود و توسط بخشدار اداره می‌شود.
- ✓ دهستان از به هم پیوستن چند روستا مکان و مزرعه همجوار تشکیل می‌شود و توسط ده‌دار اداره می‌شود. دهستان امکان خدمات رسانی و برنامه ریزی در شبکه‌ای واحد را فراهم می‌کند.
- ✓ از لحاظ نظام اداری، دهستان تابع بخش، بخش تابع شهرستان، شهرستان تابع استان، استان تابع تشکیلات مرکزی (پایتخت) خواهد بود.

نکات درس ۹

□ سکونتگاه:

- ✓ محلی است از مجموعه مساکن که عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری آن نقش دارند.
- ✓ بسیاری از سکونتگاه‌های اولیه، در کنار رودها به وجود آمده‌اند.
- ✓ با ساکن شدن انسان‌ها در یک مکان، اولین سکونتگاه‌ها به نام روستا پدید آمد.
- ✓ افزایش جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی، زمینه‌ساز ایجاد شهرهای اولیه شد.

عوامل اثرگذار بر شکل‌گیری و گسترش سکونتگاه‌ها:

- ۱- عوامل طبیعی مانند: آب، خاک حاصلخیز، شیب زمین
  - ۲- عوامل انسانی مانند: عامل دفاعی و امنیت، راه‌های ارتباطی، تصمیمات حکومت‌ها
- ✓ گاهی عوامل طبیعی یا انسانی، شرایطی به وجود می‌آورد که یک سکونتگاه اعتبار خود را از دست می‌دهد و از بین می‌رود، به طور مثال شهر بیشاپور، که در شمال غربی کازرون قرار دارد در زمان ساسانیان از اهمیت ارتباطی مهمی برخوردار بود. این شهر تا قرن هفتم هجری، آباد و مسکونی بود اما جنگ و بیماری سبب از بین رفتن این شهر شد.

قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه در ایران کدام است و چه ویژگی‌هایی دارد؟ (سؤال مهم امتحانی)

سکونتگاه عشایری: سکونت و یک جانشینی دائمی دیده نمی‌شود، عشایر به‌طور مستقیم از منابع طبیعی استفاده می‌کنند، دامپروری زیاد است، عشایر زندگی اجتماعی قبیله‌ای دارند.

ایل‌های مهم کشور: ایل سون، بختیاری، قشقایی، ترکمن

□ تعریف روستا و ویژگی‌های آن:

- محلی که فعالیت اغلب ساکنان آن به زمین و کشاورزی وابسته است:
- ✓ ویژگی‌ها: فضای باز اطراف روستا باعث ایجاد چشم‌اندازهای طبیعی شده است. / پایبندی به آداب و رسوم / هوای پاک و طبیعت زیبا.
  - ✓ جمعیت زیاد شهرها به خدمات و تسهیلات بیشتری نیاز دارد. جمعیت زیاد سبب شده است خانه‌ها فشرده و محله‌ها پرتراکم شود. بیشتر مردم سکونتگاه‌های شهری، در بخش خدمات و صنعت شاغل هستند. در شهرها معمولاً تفاوت بسیاری در ارزش‌ها، آداب و رسوم و شیوه زندگی مردم مشاهده می‌شود.

اشکال سکونتگاه روستایی:

- ۱- روستای پراکنده: خانه‌ها با فاصله نسبتاً زیادی از یکدیگر قرار دارند.
- ۲- روستای متمرکز: تحت تأثیر پدیده‌های اطراف خود است مثال روستاهای مناطق ساحلی یا کناره رود.

اشکال شهرها:

- شهرها با توجه به چگونگی پیدایش و کارکردهای مختلف خود، شکل‌های متفاوت دارند.
- ۱- **شهر شعاعی (ستاره‌ای):** شهر دارای یک میدان اصلی است و خیابان‌ها و شبکه‌های مهم از آن به صورت انشعابی منشعب می‌شوند و سایر فضاها، اطراف آن‌ها شکل می‌گیرند.
  - ۲- **شهر شطرنجی:** در این شهرها یک شبکه مستطیل شکل از راه‌های ارتباطی زمین‌های شهر با بلوک‌ها و قطعات همسان تقسیم می‌کند.
  - ۳- **شهر خطی:** شهری که حول محورهای ارتباطی (ریلی و جاده‌ای) یا در امتداد رود، دریا، دریاچه به صورت خطی قرار دارد در ایران به شهرهایی که جمعیت آن‌ها بیش از یک میلیون است کلان‌شهر می‌گویند.

نقش سکونتگاه‌ها:

نقش هر سکونتگاه بر اساس وضعیت جغرافیایی آن، اعم از طبیعی یا انسانی تعیین می‌شود، به طور مثال شهرهای مشهد و قم به دلیل وجود زیارتگاه‌ها مورد توجه زائران است این شهرها را زیارتگاهی می‌نامند.

✓ شهرهای بوشهر و انزلی به دلیل قرارگیری در کنار دریا قابلیت پهلوگیری و تخلیه بارگیری و نگهداری کالاهای ورودی و خروجی را دارند که به شهرهای بندری معروفاند. شهر تهران به دلیل پایتخت بودن، استقرار وزارت خانه‌ها، سفارتخانه‌ها و مراکز بزرگ اداری دارای نقش سیاسی-اداری می‌باشد. شهرهای اصفهان و اراک نقش صنعتی دارند.

منظور از شهر گریزی یا مهاجرت معکوس چیست؟ (سؤال مهم امتحانی)

با توجه به مشکلات شهرهای بزرگ از جمله آلودگی هوا، گرانی مسکن و آسیب‌های اجتماعی حرکت جمعیت از شهرهای بزرگ به مکان‌های کوچک یا روستاها آغاز شده است به این پدیده شهرگریزی یا مهاجرت معکوس می‌گویند.

نکات درس ۱۰

اقتصاد:

علمی است که انسان برای تأمین نیازهای خود به آن توجه می‌کند.

✓ فعالیت‌های اقتصادی در سه بخش صنعت، خدمات، کشاورزی انجام می‌شود.

نقش کشاورزی در اقتصاد کشور: تأمین مواد غذایی سالم، خودکفایی، ایجاد اشتغال، بهره‌مندی صحیح از مواهب الهی مانند آب و خاک

مهم‌ترین فعالیت‌های بخش کشاورزی:

۱- زراعت ۲- باغداری ۳- دامداری

چرا کشور ما در برخی محصولات زراعی به واردات وابسته است؟ (سؤال مهم امتحانی)

محدودیت منابع آب و خاک، بهره‌وری کم، وجود آفات و خسارات طبیعی، نوسانات آب‌وهوایی، بی‌ثباتی در قیمت محصولات باعث این تصمیم شده است.

باغداری: اختلاف شدید درجه حرارت روزانه و سالانه در نواحی مختلف ایران سبب ایجاد تنوع فراوان در تولیدات باغی شده است. این بخش از کشاورزی، از مهم‌ترین اقلام صادراتی کشور است که هر ساله ارزش فراوانی را وارد کشور می‌کند گونه‌های بی‌نظیری مانند پسته، انار، حرما، ایرانی در جهان بی‌همتاست.

مزایای کشت گلخانه‌ای: ۱- کاهش مصرف آب ۲- تولید در طول سال و همه‌جا ۳- کنترل بهتر وضعیت کشت

دامداری: گستردگی کشور در عرض‌های جغرافیایی، تنوع اقلیمی و گونه‌های گیاهی، وضعیت مناسبی را برای پرورش دام فراهم کرده است. علاوه بر آن روند رو به رشد صنایع تبدیلی، وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر و استفاده از روش‌های علمی باعث رشد این بخش از اقتصاد کشور ما شده است.

✓ هرچند جمعیت عشایری کمتر از ۲ درصد جمعیت کشور است، آنان ۲۵ درصد واحد دامی و ۲۰ درصد از تولید پروتئین مربوط به دام کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

تعریف صنعت:

مجموعه فعالیت‌هایی که به تغییر شکل فیزیکی یا شیمیایی مواد مختلف اولیه و تبدیل آن‌ها به محصولات جدید منجر می‌شود. این بخش محرک اصلی رشد، موفقیت و نوآوری کشور است.

صنایع دستی: فعالیت‌هایی که عمدتاً با استفاده از مواد اولیه بومی و به‌کارگیری ابزار و وسایل ساده دستی، در قسمتی از مراحل اساسی تولید و به ساخت محصولی منجر می‌شود

صنایع ماشینی: شامل نفت و گاز، پتروشیمی، فلزات اساسی، خودروسازی، ماشین‌سازی، صنایع شیمیایی و غذایی می‌شود.

- ✓ صنایع مربوط به فلزات اساسی از جمله صنایع ماشینی است که شامل صنعت فولاد، آلومینیوم، مس، سرب و روی می‌شود.
- ✓ صنایع پتروشیمی: بعد از نفت و گاز بزرگ‌ترین بخش صنعتی کشور است و شامل انواع لاستیک، پلاستیک، شوینده، چسب، کود و... است.
- ✓ صنایع خودروسازی: یکی از شاخصه‌های توسعه یافتگی کشور است و از جمله صنایعی است که در سند چشم‌انداز به آن توجه خاصی شده است. دو شرکت بزرگ ایران خودرو و پارس خودرو (سایپا)، بخش عمده‌ای از خودروهای کشور را تولید می‌کنند.
- ✓ استان‌های معدن خیز ایران: یزد، کرمان، اصفهان
- ✓ در کشور ما موادی مانند نفت، گاز، بوکسیت، مس، روی، سرب، سنگ آهن وجود دارد. کشور ما از کهن‌ترین تمدن‌های جهانی در کشف معدن است.
- ✓ عدم تعادل در پراکندگی قطب‌های صنعتی در سطح کشور نشان می‌دهد که به توان و ظرفیت‌های محیطی ایران به طور کامل توجه نشده است.

خدمات:

- به زنجیره فعالیت‌های مالی، مدیریتی، بهداشتی، آموزشی، انتظامی، اطلاعاتی و ... که به طور غیرمستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور اثر دارند.
- ✓ امروزه زیربنای توسعه اقتصادی سیستم حمل و نقل راه‌ها است. با داشتن یک سیستم حمل و نقل مناسب بهره‌وری بهینه از استعدادهای محیطی کشور ممکن می‌شود.
- ✓ وظیفه آموزش و پرورش افزایش سطح آگاهی و نگرش افراد جامعه است. این بخش از خدمات نیروی انسانی کارآمد و متخصص در بخش‌های صنعت، خدمات و کشاورزی را تربیت می‌کند.
- ✓ ساده‌ترین شکل تجارت در قدیم همان شیوه تجاره کالا به کالا بوده است.
- ✓ امروزه تجارت یکی از راه‌های مهم تولید ثروت برای کشورهاست.
- ✓ ایران به دلیل موقعیت استراتژیکی ویژه، عبور جاده ابریشم و راه ادویه از نظر تجارت قدمت دارد.
- ✓ محاسن تجارت الکترونیک: ۱- کاهش هزینه‌ها ۲- کاهش زمان ۳- کاهش ترافیک و آلودگی
- ✓ معایب تجارت الکترونیک: ۱- عدم اطمینان طرفین از اصالت یکدیگر ۲- تمرکز ثروت در دست گروهی خاص
- ✓ ایران از نظر جاذبه‌های طبیعی در رتبه پنجم و از نظر جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی در رتبه دهم جهانی قرار دارد.

جاذبه‌های گردشگری ایران:

- ۱- وجود مراکز گوناگون فرهنگی مانند موزه‌ها، جشنواره‌ها، مراکز علمی و تفریحی، مراکز خرید، مراکز درمانی و... هر کدام مقصد بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی است.
- ۲- وجود مراکز ارزشمند دینی، مذهبی، زیارتگاهی و اماکن مقدس کشور زمینه فرهنگی مناسبی است.
- ۳- تنوع زیستی ایران با وجود زیست‌بوم‌های مختلف گیاهی و جانوری در کشور برای گردشگری علمی و طبیعت گردی مناسب است
- ۴- موقعیت ریاضی کشورمان و گستردگی آن در عرض جغرافیایی باعث تنوع اقلیمی و چشم‌اندازهای طبیعی شده است.

درس ۱

- ۱- دید ترکیبی یعنی چه؟ (نمونه دولتی ژان پال اوحدی)
مطالعه همه جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان.
- ۲- سه شاخه اصلی دانش جغرافیا را نام ببرید؟ (دبیرستان حجاب)
جغرافیای طبیعی-انسانی-فنون جغرافیایی
- ۳- علم جغرافیا به بررسی چه روابطی میپردازد؟ (دبیرستان خوارزمی)
علم جغرافیا به بررسی روابط متقابل بین انسان و محیط میپردازد.
- ۴- واژه جغرافیا برای اولین بار توسط چه کسی مطرح شد؟ (دبیرستان خوارزمی)
واژه جغرافیا برای اولین بار توسط اراتوستن دانشمند یونانی ارائه شد.
- ۵- دو عملکرد انسان در رابطه با محیط طبیعی را نام ببرید. (دبیرستان خوارزمی)
درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها
نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها
- ۶- جغرافیا را تعریف کنید؟ (دبیرستان حجاب)
دانش جغرافیا یعنی روابط متقابل بین انسان و محیط.
- ۷- تعریف اراتوستن از جغرافیا چیست؟ (دبیرستان آیت اله آملی)
اراتوستن جغرافیا را علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان تعریف میکند.
- ۸- فعالیت انسان‌ها در چه بستری انجام میشود و آن را چه مینامند؟ (دبیرستان آیت اله آملی)
فعالیت‌های انسان در بستر معینی انجام میشود که آن را مکان مینامند.
- ۹- تفاوت علم اقتصاد را با جغرافیای اقتصادی بیان کنید. (دبیرستان آیت اله آملی)
علم اقتصاد تولید و توزیع و مصرف کالاها و نظام‌های اقتصادی و عرضه و تقاضا را مطالعه میکند و جغرافیای اقتصادی به چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در رابطه با محیط زندگیشان میپردازد.
- ۱۰- دید ترکیبی را تعریف کنید. (مدرسه غیر دولتی خوارزمی)
مطالعه همه جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آنها در یک مکان.

درس ۲

۱۱- مرحله چهارم و پنجم از مراحل پژوهش در جغرافیا را نام ببرید. (نمونه دولتی ژان پال اوحدی) پردازش اطلاعات- نتیجه گیری و ارائه ی پیشنهادات.

۱۲- دو مورد از ابزار های روش میدانی و کتابخانه ای را به ترتیب نام ببرید. (دبیرستان اسلامیه) مصاحبه و مشاهده-عکس های هوایی و کتاب

۱۳- گام دوم و چهارم پژوهش به ترتیب چه نام دارند؟ (دبیرستان اسلامیه) تدوین فرضیه-پردازش اطلاعات

۱۴- برای هر کدام از واژه های چه چیز، چرا، چطور یک مثال بزنید. (دبیرستان اسلامیه) وجود ریزگردها، تداوم خشکسالی، قطع دختان

۱۵- پردازش اطلاعات چیست؟ (دبیرستان خوارزمی) پردازش اطلاعات یعنی حذف اطلاعات غیر ضروری و منظم کردن اطلاعات مرتبط با پژوهش.

۱۶- فرضیه را تعریف کنید. (دبیرستان خوارزمی) پاسخ پیشنهادی و یا حدس اندیشمندانه محقق به پاسخ سوال را فرضیه مینامند.

۱۷- ابزارهای گردآوری اطلاعات میدانی را نام ببرید. (دبیرستان خوارزمی) مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه

۱۸- مراحل پژوهش در جغرافیا را به ترتیب بنویسید طرح سوال و بیان مسئله، تدوین فرضیه، جمع آوری اطلاعات، پردازش اطلاعات، نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد ها

درس ۳

۱۹- دو مورد از اهمیت خلیج فارس را بیان کنید. (عیر دولتی حجاب)

ارزش و نقش ارتباطی بین سه قاره (آفریقا، اروپا، آسیا)- (بزرگترین منبع انرژی جهان)

۲۰- چرا ایران از موقعیت نسبی ممتازی برخوردار است؟ دو مورد را ذکر کنید. (دبیرستان دولتی عشقی فرد)

۱- زیرا در مجاورت خلیج فارس، دریای عمان و تنگه هرمز و دریای خزر قرار گرفته است .

۲۱- دسترسی به آبهای آزاد برای هر کشوری چه مزایایی دارد؟ (دبیرستان دولتی عشقی فرد)

-علاوه بر ارتباط با سایر نقاط جهان ، دستیابی به منابع غذایی و منابع معدنی و سوخته‌های فسیلی را فراهم می‌کند.

۲۲- مرز را تعریف کنید. (دبیرستان حجاب)

مرز مهم ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه است

۲۳- چرا موقعیت نسبی ایران بسیار ممتاز است؟ (دبیرستان حجاب)

زیرا در مجاورت خلیج فارس و تنگه هرمز قرار گرفته و این منطقه به دلایل استراتژیک اهمیت خاصی دارد.

۲۴- ایران در کدام عرض جغرافیایی واقع شده است؟ (دبیرستان خوارزمی)

۲۵ تا ۴۰ درجه ی عرض جغرافیایی

۲۵- منظور از موقیت نسبی هر کشور چیست؟ (دبیرستان شهید آملی)

محل قرار گیری هر مکان نسبت به پدیده های طبیعی و انسانی اطراف خود.

۲۷- هریک از عبارت های زیر با کدام موقعیت جغرافیایی ایران اشاره دارد؟ (دبیرستان خوارزمی)

الف) محل قرار گیری تخت بیمارستان نسبت به پنجره های اتاق :

ب) کاشت درختان به صورت چهار ردیف و شش ستون :

الف) موقعیت نسبی

ب) موقعیت ریاضی-مطلق

درس ۴

۲۸- ارزشهای اقتصادی نواحی کوهستانی را بنویسید. (دبیرستان حجاب)

ذخایر آب-منابع خاکی-معادن و ذخایر طبیعی-تولید انرژی برق بادی و آبی

۲۹- عوامل طبیعی تغییر دهنده ی زاگرس را توضیح دهید. (دبیرستان ژال پال اوحدی)

رودهای بسیاری از زاگرس سرچشمه می گیرند. جریان آب در این رودها به علت تغییرات اقلیمی، دچار نوساناتی

شده و از حالت منظم به حالت نامنظم و طغیانی تغییر شکل داده است. ریزش های جوی شدید، کوه ها را

فرسایش می دهد و مواد آن در دسترس این رودها قرار می گیرد. توفان های گرد و غبار از دیگر عواملی است که

هم طبیعت و هم انسان در منطقه زاگرس در ایجاد و گسترش آنها مؤثر است.

۳۰- سه مورد از علل پیدایش دشت ها را نام ببرید. (دبیرستان ژان پال اوحدی)

برخی دشت ها در هنگام چین خوردگی ها و در حد فاصل تاقدیس ها و یا در میان ناودیس ها، ایجاد شده اند (دشت کاکان در فارس).

بعضی از دشت ها بر اثر انباشت مواد حاصل از فرسایش در نواحی پست به وجود آمده اند (دشت نهاوند در استان همدان).

پاره ای از دشت ها حاصل انحلال مواد آهکی و هموار شدن زمین ها هستند (مثل ماهی دشت کرمانشاه و دشت ارژن در فارس).

۳۱- از پیوست کدام کوه ها میتوان مثلثی را در مرکز ایران ترسیم کرد؟ (دبیرستان اسلامیه)
اوج همدان و بزمان سیستان و جغتای خراسان.

۳۲- نقش انسان در فرسایش نواحی بیابانی و دشت ها چگونه است؟ (دبیرستان عشقی فرد)
به علت بوته کنی ، از بین بردن پوشش گیاهی ، احداث جاده و...

۳۳- دو مورد از مهمترین علل پیدایش جلگه ها را ذکر کنید. (دبیرستان عشقی فرد)
ساختمان زمین ، عمق آب و تراکم آبرفت و....

۳۴- با توجه به منطقه تنگه هرمز و خلیج فارس و دریای عمان پاسخ دهید. (غیر دولتی خوارزمی)

(الف) کدام عامل منطقه خلیج فارس را یکی از کانون های ثروتمند جهان در آورده است ؟

(ب) آبراهه هلالی شکل است که آبهای آزاد اقیانوس هند را به خلیج فارس متصل می کند.

(ج) دریای عمان به کدام دلیل ، از نظر نظامی اهمیت بسیار برای ایران دارد؟

(الف) درآمدهای ناشی از فروش نفت خام

(ب) تنگه هرمز

(ج) وجود سواحل با قابلیت دفاعی

۳۵- با توجه به منطقه کوهستانی شمال کشور به سؤالات زیر پاسخ دهید. (غیر دولتی خوارزمی)

(الف) کدام کوهستان ها منطقه آذربایجان را از کناره های دریای خزر جدا کرده است ؟

(ب) بخش اعظم کدام منطقه کوهستانی حاصل کوهزایی مواد رسوبی طی میلیون ها سال است ؟

(الف) مناطق کوهستانی تالش

(ب) مناطق کوهستانی البرز

درس ۵

۳۶- محدوده ریزگردها کجاست؟ علل شکل‌گیری ریزگردها کدام عوامل است؟ (دبیرستان حجاب)

محدوده جغرافیایی آن: عراق، ترکیه، کویت، ایران، عربستان - کاهش ریزش جوی - خشک شدن باتلاق‌ها - مدیریت ضعیف منابع آب

۳۷- انواع آب و هوای ایران را نام ببرید. (دبیرستان حجاب)

آب و هوای گرم و خشک - آب و هوای کوهستانی - آب و هوای گرم و شرجی - آب و هوای معتدل خزری

۳۸- کمربند پرفشار جنب حاره چگونه تشکیل می‌شود و چه تاثیری بر آب و هوای ایران دارد؟ (دبیرستان حجاب)

(در اطراف مدار راس السرطان و راس الجدی به دلیل سنگینی و فرونشینی هوا کمربند پرفشار جنب حاره ای تشکیل می‌شود و دارای آب و هوای گرم و خشک است که مانع از صعود هوا و تشکیل ابر و بارندگی می‌شود. عامل پرفشار جنب حاره ای در تابستان به داخل کشور پیشروی می‌کند و مانع ریزش بارش در دوره گرم سال در کشور می‌شود.)

۳۹- انواع توده های هوای ورودی به ایران را نام برده و یکی را به انتخاب خود توضیح دهید. (ژان پال اوحدی)

۱- توده هوای سرد و خشک سیبری ۲- توده هوای مرطوب موسمی ۳- توده هوای مرطوب غربی ۴- توده هوای سودانی ۵- توده هوای گرم و خشک.

توده هوای مرطوب غربی: رطوبت دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس را در دوره سرما به داخل ایران منتقل و برف و باران به همراه دارد.

۴۰- منظور از وارونگی دما چیست؟ (نمونه دولتی اسلامیه)

در شب های آرام و بی ابر زمستان هوای سرد کنار زمین و بالای آن هوای گرم بعد هوای سرد قرار دارد و امکان جا به جایی هوای سرد به دلیل سنگینی آن وجود ندارد و آلودگی هوا اتفاق می افتد.

۴۱- دو مورد از عوامل جغرافیایی موثر بر تنوع آب و هوایی ایران کدامند؟ (دبیرستان عشقی فرد)

عوامل جغرافیایی موثر بر آب و هوا :

(۱) عرض جغرافیایی (۲) پرفشار جنب حاره ای (۳) دوری و نزدیکی به دریا

۴۲- به چه علت در اطراف مدار راس السرطان و راس الجدی کمربند پرفشار حاره ای ایجاد می‌شود؟ (دبیرستان عشقی فرد)

به دلیل سنگینی و فرونشینی هوا .

۴۳- از دلایل شکل گیری ریزگردها به دو مورد اشاره کنید. (دبیرستان عشقی فرد)
دلایل شکل گیری ریز گرد ها : کاهش ریزشهای جوی ، خشک شدن باتلاق ها و مدیریت ضعیف منابع آب .

باکس طلایی

- ۱) محور دیزین و فیروزکوه مهم ترین نقاط بهمن خیز استان تهران اند.
- ۲) حساس بودن فرضیه در پژوهش جغرافیایی به این دلیل است که فرضیه نقش راهنما و جهت دهنده به پژوهش را دارد.
- ۳) با افزایش هر ۱۰۰۰ متر ارتفاع در لایه تروپوسفر جو زمین دمای هوا به طور میانگین حدود ۶ درجه کاهش می یابد.
- ۴) اصطلاح هوا به حالت ..آنی و زود گذر... جو گفته می شود.
- ۵) جغرافیای اقتصادی به چگونگی معیشت گروه های انسانی در مکان های مختلف در رابطه بامحیط می پردازد.
- ۶) فعالیت انسان در محل معینی انجام می شود که در جغرافیا به آن...مکان...گفته می شود.
- ۷) سوال...چطور...به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می پردازد.
- ۸) محل دقیق هر پدیده یا مکان با توجه به طول و عرض جغرافیایی. موقعیت مطلق یا ریاضی..آن مکان است.
- ۹) بزرگترین میدان نفتی استان خوزستان..اهواز.می باشد.
- ۱۰) رشته کوه زاگرس از برخورد دو صفحه شبه جزیره عربستان و صفحه اوراسیا به وجود آمده است.
- ۱۱) مهمترین کمربندهای خشک و بیابانی کره زمین در اثر عامل...پر فشار جنب حاره ای..به وجود آمده است.
- ۱۲) خوزستان از نظر..تولید نمک..از آب دریا مقام اول را در کشور داراست.
- ۱۳) در دهه های اخیر فناوری به کمک انسان آمده و سبب شد انسان بر محیط تاثیر بگذارد.
- ۱۴) کوههای شمال خراسان به شکل منظم و موازی در شمال شرقی ایران قرار دارند.
- ۱۵) خوزستان وسیع ترین استان در نیمه غربی کشور است.
- ۱۶) ناهمواری های ایران طی دوره کواترنری شکل نهایی یافته و به وجود آمده است.
- ۱۷) پرسش (چه چیز) بر ماهیت هر پدیده یا مسئله ، دلالت دارد .
- ۱۸) در نتیجه تغییرانسان در محیط ، محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می شود

- ۱۹) پس از جمع آوری و استخراج اطلاعات به مرحله پردازش می‌رسیم .
- ۲۰) جغرافی دان با دید کلی نگری یا دید ترکیبی موضوعات را مطالعه و بررسی می کند .
- ۲۱) مهمترین عامل ریزش برف و باران در کشور، توده مرطوب غربی می باشد .
- ۲۲) محل قرارگیری هر پدیده در سطح زمین .موقعیت. آن پدیده است .
- ۲۳) بسیاری از فعالیت های انسان در محل معینی انجام می شود که مکان نامیده می شود.
- ۲۴) بهتر است که پژوهشگر صورت مسئله را به شکل سوالی بنویسد.
- ۲۵) دریای خزر بزرگترین پهنه آبی محصور در خشکی است که منابع نفت و گاز بالایی دارد.
- ۲۶) لوت یکی از گرم ترین مناطق کره زمین و یکی از خشک ترین بیابان های ایران است.
- ۲۷) انسان و محیط دو عامل مهم در علم جغرافیا هستند.
- ۲۸) فرضیه پژوهشگر به میزان دانش و تجربیات او بستگی دارد.

درس ۶

۴۴- انواع کانون آبگیر را نام ببرید؟ (دبیرستان حجاب)

کانون های دائمی _ کانون های فصلی _ کانون های اتفاقی

۴۵- ویژگی های دریای خزر را نام ببرید. (دبیرستان حجاب)

پهنه آبی بزرگی که از شمال به جنوب کشیده شده است _ بقایای دریای عظیم تتیس است _ از حدود ۶۰ میلیون سال پیش از بقیه آب های قدیمی به جا ماند _ بزرگترین دریاچه جهان است _ دارای طول ۱۲۶۶ و عرض ۳۶۶ کیلومتر است _ سطح آب این دریا از سطح آب های آزاد حدود ۲۲ متر پایین تر است.

۴۶- با توجه به دریاچه ارومیه توضیح دهید. (آموزش پرورش کهنوج)

الف) نام های دیگر این دریاچه؟

ب) دو مورد از مهم ترین رودهایی که به این دریاچه میریزند؟

پ) دو مورد از مهم ترین جزایر آن؟

الف) چیچست و کبودان

ب) تلخه رود و زرینه رود

پ) ارزو و اسپیر

۴۷- حوزه آبریز را تعریف کنید؟ (آموزش پرورش لاهیجان)

آبریز به محدوده ای که با توجه به شکل زمین و شیب ناهواری آب های جاری را به سوی پایین ترین نقطه هدایت میکند میگویند.

۴۸- اهمیت دریاچه ارومیه را بنویسید. ذکر دو مورد. (ناحیه ۴ کرج)

وجود جزایر متعدد در آن که محل سکونت انواع پرندگان مهاجر است و همچنین در اطراف دریاچه املاح و رسوباتی است که برای درمان امراض پوستی مناسب است.

۴۹- اهمیت دریای خزر را بنویسید. (دبیرستان معلم)

می توان به تجارت دریایی، بهره برداری از منابع نفت و گاز، ویژگی های خاص محیط زیست، گردشگری و صید ماهی اشاره کرد. در سال های گذشته انواع ماهی های این دریا را شناخته اید. انواع ماهیان خاویاری جهان فقط در این دریا زندگی میکنند. بعضی از تالاب های حاشیه این دریا، محل توقف پرندگان مهاجر است

۵۰- منظور از آلودگی دریاها چیست؟ (دبیرستان معلم)

آلودگی دریاها عبارت است از ورود مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه ماده یا انرژی به محیط زیست دریایی که به

کاهش تولید و رشدونمو جانداران منجر شود و تأثیرات سوء، بر سلامت و بهداشت آبزیان و انسان داشته باشد.

۵۱- کدام رود ها از سمت شمال وارد خزر میشوند؟ (دبیرستان پژوهش)

ولگا و اورال

۵۲- آلاینده هایی که دریاهای ایران را تهدید می کنند را نام ببرید. (آموزش پرورش بابل)

- فاضلاب های شهری، صنعتی و کشاورزی

- زباله های جامد مثل پلاستیک

- آلاینده های شیمیایی شامل مواد آلی، معدنی و رادیواکتیو

- استخراج و حمل و نقل نفت

- ورود کودها و سموم شیمیایی مصرف شده در اراضی کشاورزی توسط رودها

۵۳- دریاچه از نظر چگونگی تشکیل، انواع مختلفی دارد. نام ببرید. (آموزش پرورش بابل)

به دریاچه های قله سبلان و دماوند دریاچه آتش فشانی می گویند. دریاچه های یخچالی، تکتونیک؛ سدی، ساحلی و هلالی، انواع دیگر دریاچه ها هستند.

درس ۷

۵۴- جغرافیای انسانی را تعریف کنید؟ (دبیرستان حجاب)

به مطالعه فعالیت های انسان و نتایج این فعالیت ها، جغرافیای انسانی می گویند.

۵۵- قانون ۷۰ چیست؟ (دبیرستان حجاب)

زمان دو برابر شدن جمعیت یک کشور.

۵۶- مهاجرت را تعریف کنید؟ (آموزش و پرورش بابل)

مهاجرت عبارت است از جا به جایی بین دو واحد جغرافیایی یا به عبارتی ترک یک سرزمین و اسکان در سرزمین دیگر.

۵۷- فرمول مدت زمان دو برابر شدن جمعیت را بنویسید؟ (آموزش پرورش بابل)

عدد ۷۰ تقسیم بر نرخ رشد جمعیت = مدت زمان دو برابر شدن جمعیت.

۵۸- یکی از مهم ترین مهاجرت ها در دهه های اخیر در ایران را نام ببرید. (دبیرستان فرزنانگان)

مهاجرت روستاییان به شهرها.

۵۹- شهرگزیزی یا مهاجرت معکوس را توضیح دهید. (آموزش پرورش کردستان)

به مهاجرت شهریان به روستاها مهاجرت معکوس میگویند.

۶۰- مهاجر فرست و مهاجر پذیر را تعریف کنید. (آموزش پرورش کردستان)

به کشوری که افراد از آن برای مهاجرت خارج می شوند، مهاجر فرست و به کشوری که افراد برای مهاجرت وارد آن می شوند، مهاجر پذیر می گویند.

۶۱- چه عواملی سبب ایجاد وضعیت نامناسب زندگی شهری میشود؟ (آموزش و پرورش لاهیجان)

آلودگی هوا-رشد قیمت مسکن-آسیب های صوتی-وضعیت حمل و نقل

۶۲- رشد سریع جمعیت چه اثراتی بر روی سکونتگاه های ایران داشته است؟ (آموزش پرورش لاهیجان)

از یک سو بر تعداد جمعیت شهرها افزوده و از سوی دیگر با تبدیل نقاط روستایی به شهر تعداد نقاط شهری را افزایش داده است.

۶۳- اگر سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید ادامه پیدا کند چه اتفاقی می افتد؟ (آموزش پرورش

قم)

جمعیت کشور به تدریج دچار پیری و در نهایت مشکلات دیگری در بر خواهد داشت و هرم سنی کشور به سمت

درس ۸

درس ۸

۶۴- ساختار تقسیمات کشوری را بنویسید؟ (آموزش پرورش لاهیجان)

۱- استان ۲- شهرستان ۳- بخش ۴- دهستان

۶۵- پس از اردبیل چه استان هایی به وجود آمدند؟ (دبیرستان حجاب)

قم-قزوین-گلستان-خراسان های شمالی، جنوبی، رضوی-البرز

۶۶- سابقه ی تقسیمات کشوری ایران به چه دوره ای بر می گردد؟ (دبیرستان حجاب)

به دوره ی داریوش اول، پادشاه هخامنشی

۶۷- استان را تعریف کنید. (دبیرستان فرزنانگان)

پاسخ: واحدی از تقسیمات کشوری است که با محدوده جغرافیایی معین، از به هم پیوستن چند شهرستان هم جوار با توجه به موقعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی تشکیل می شود.

۶۸- شهرستان را تعریف کنید. (آموزش پرورش ناحیه ۴ کرج)

واحدی از تقسیمات کشوری با محدوده جغرافیایی معین است که از به هم پیوستن چند بخش هم جوار تشکیل شده است.

۶۹- استان را چه کسی اداره میکند؟ (آموزش پرورش ناحیه ۴ کرج)

استان توسط استاندار اداره میشود.

۷۰- دهستان را تعریف کنید. (دبیرستان فاطمیه)

پاسخ: کوچکترین واحد تقسیمات کشوری با محدوده جغرافیایی معین است که از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه هم جوار تشکیل شده است.

۷۱- ویس و گئو را تعریف کنید؟ (دبیرستان ولیعصر)

در زمان آریاییان، تقسیمات کشوری به صورت آبادی کوچک (ویس) و آبادی بزرگتر (گئو) بود.

۷۲- تقسیمات کشوری در دوره صفویه، افشاریه و زندیه را بنویسید. (دبیرستان ولیعصر)

پاسخ: ایالت، ولایت، بلوک و قصبه.

۷۳- به چه چیزی ساتراپ می گفتند؟ (آموزش پرورش البرز)

در دوره هخامنشی، داریوش کشور را به سی شهربی که همان شهر می باشد، تقسیم کرد و برای هر یک از آنان مأمورینی گماشت که آنها را ساتراپ می گفتند.

درس ۹

۷۴- چه عواملی در شکل گیری سکونتگاه ها نقش دارد؟ (دبیرستان حجاب)

آب و خاک

۷۵- نقش سکونتگاه های زیر را بنویسید. (آموزش پرورش سسندج)

تهران:

قم:

انزلی:

سیاسی - اداری   زیارتگاهی   بندری

۷۶- روستا و شهرهای اولیه چگونه پدید آمدند؟ (آموزش پرورش قم)

با ساکن شدن انسان در یک مکان، اولین سکونتگاه ها به نام روستا پدید آمد. افزایش جمعیت در سکونتگاه های روستایی، زمینه ساز ایجاد شهرهای اولیه شد.

۷۷- انواع سکونتگاه ها را نام ببرید. (آموزش پرورش قم)

عشایری - روستایی - شهری

۷۸- روستا چیست؟ ویژگی زندگی روستایی را تعریف کنید؟ (آموزش پرورش البرز ناحیه ۴)

روستا، محلی است که فعالیت‌های اغلب ساکنان آن به زمین وابسته است و بیشتر روستاییان به کشاورزی و دامداری اشتغال دارند، فضای باز اطراف روستاها، چشم‌انداز طبیعی زیبایی برای روستاییان فراهم کرده و روستاییان نسبت به آداب و رسوم محل زندگی خود پایبند هستند. آب و هوای پاک، اوضاع زندگی بهتر و سالم‌تر را برای روستاییان فراهم آورده است.

۷۹- اجزای سکونتگاه‌های روستایی و شهری را نام ببرید. (دبیرستان فرزنانگان)

سکونتگاه‌های روستایی شامل خانه‌ها، مزارع، چراگاه‌ها، باغ‌ها، مکان‌های عمومی، مساجد و ... سکونتگاه‌های شهری شامل، کاشانه‌ها، خیابان‌ها، میدان‌ها، مکان‌های آموزشی و تفریحی، دانشگاهی، بازار و ... است.

۸۰- عامل مهم تغییرات جمعیتی سکونتگاه‌های ایران چیست؟ (آموزش پرورش بابل)

پاسخ: افزایش جمعیت

۸۱- نقش هر سکونتگاه بر چه اساسی تعیین می‌شود؟ مثال بزنید. (آموزش پرورش بابل)

نقش هر سکونتگاه بر اساس وضع جغرافیایی آن، اعم از انسانی یا طبیعی تعیین می‌شود. شهرهای مقدس مشهد و قم به دلیل وجود زیارتگاه‌ها مورد توجه زائرین است. این شهرها را زیارتگاهی می‌نامند. شهر تهران به دلیل پایتخت بودن و مراکز بزرگ اداری دارای نقش اداری سیاسی می‌باشد.

۸۲- قدیمی‌ترین سکونتگاه در ایران چه بود؟ (دبیرستان فاطمیه)

پاسخ: سکونتگاه عشایری

۸۳- نقش آب در شکل‌گیری سکونتگاه را شرح دهید. (دبیرستان فاطمیه)

پاسخ: بسیاری از سکونتگاه‌های اولیه در کنار رودها به وجود آمده است. آب در هر مکان، در تمایل انسان به کار کشاورزی و ساکن شدن به صورت دائم در مکان، عامل مهمی است.

درس ۱۰

۸۴- علل تنوع چشم‌اندازهای طبیعی ایران چیست؟

موقعیت ریاضی کشورمان و گستردگی آن در عرض جغرافیایی باعث تنوع اقلیمی و چشم‌اندازهای طبیعی شده است.

۸۵- اهمیت گردشگری چیست؟ شرح دهید.

پاک و کم‌هزینه است که برای کشور میزبان می‌تواند، گردشگری در ردیف شغل‌های پر درآمد اشتغال زایی، توسعه و رونق اقتصادی و ارتباطات جهانی سازنده ایجاد کند.

۸۶- خدمات را تعریف کنید.

به زنجیره فعالیت های مالی، مدیریتی، بهداشتی، آموزشی، انتظامی، اطلاعاتی، گردشگری، تجارت و بازرگانی که به طور غیرمستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور مؤثرند، «خدمات» گویند.

۸۷- اهمیت بخش معدن در کشور را بنویسید و مهم ترین منابع ایران را نام ببرید.

بخش معدن یکی از بخش های مهم اشتغال در کشورمان است.

نفت، گاز، بوکسیت، مس، روی، سرب، سنگ آهن

۸۸- مواد پتروشیمی در تولید چه محصولاتی کاربرد دارد؟ نام ببرید.

مواد پتروشیمی در تولید انواع لاستیک، پلاستیک، شوینده، چسب، کود، رنگ، الیاف مصنوعی و ... کاربرد دارد.

۸۹- صنایع دستی را شرح دهید.

به آن دسته از فعالیت هایی گفته می شود که عمدتاً با استفاده از مواد اولیه بومی و به کارگیری ابزار و وسایل ساده دستی، در قسمتی از مراحل اساسی تولید و به ساخت محصولی منجر می شود که در هر واحد آن ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر به گونه ای تجلی می یابد.

۹۰- اهمیت تولیدات دامی در کشور را بیان کنید.

تولید محصولات دامی باعث رونق صنایع غذایی در کشور شده است. این صنایع در اقتصاد غذایی، اشتغال، تولید ناخالص داخلی، امنیت غذایی و صادرات کشور نقش مهمی دارد.

۹۱- مزایای کشت گلخانه ای را بنویسید.

- کاهش مصرف آب

- تولید در همه طول سال و همه جا

- کنترل بهتر وضعیت کشت

۹۲- مشکلات تولیدات زراعی در کشور را بنویسید.

محدودیت در منابع آب و خاک، بهره وری کم، وجود آفات و خسارات طبیعی، نوسانات آب و هوایی، بی ثباتی در قیمت محصولات و ...

۹۳- کشاورزی چیست؟

یکی از اساسی ترین نیازهای انسان، نیاز به غذا است. به منظور برطرف کردن این نیاز، شکلی از رابطه بین انسان و محیط طبیعی ایجاد شده است که آن را «کشاورزی» می نامیم.

باکس طلایی

- ۱) صنایع در ایران به دو دسته دستی و ماشینی تقسیم می‌شوند.
- ۲) جهت رشته کوه‌های بلند مثل البرز و زاگرس در بارش اثر دارد.
- ۳) توجه به کم‌آبی در ایران منجر به احداث قنات‌ها شده است.
- ۴) از تعامل بین محیط طبیعی و انسانی، محیط جغرافیایی به وجود می‌آید.
- ۵) محل قرارگیری هر پدیده نسبت به پدیده‌های طبیعی و انسانی موقعیت نسبی نام دارد.
- ۶) شهرهای مشهد و قم را شهرهای زیارتی می‌نامند.
- ۷) محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی بوجود می‌آید.
- ۸) به زنجیره فعالیت‌های مالی، مدیریتی، آموزشی، بهداشتی و ... که بطور مستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور موثرند خدمات گفته می‌شود.
- ۹) کوچکترین واحد مبدا تقسیمات کشوری روستا است.
- ۱۰) عاملی که در شکل‌گیری سکونتگاه‌های شهری و روستایی ایران بیشترین نقش را دارد آب است.
- ۱۱) علت پیدایش دشت کاکان در فارس چین خوردگی است.
- ۱۲) از دلایل اهمیت خلیج فارس و دریای عمان می‌توان به عظیم‌ترین نفت و گاز و تجارت دریایی در آن اشاره کرد.
- ۱۳) شهرستان ازبهم پیوستن چند بخش همجوار تشکیل می‌شود.
- ۱۴) مهم‌ترین سامانه بارشی در ایران، توده هوای مرطوب غربی است.
- ۱۵) آنچه امروزه دریای عمان نامیده می‌شود، در گذشته دریای مکران نام داشت.
- ۱۶) از لحاظ نظام اداری، شهرستان تابع استان می‌باشد.
- ۱۷) کارون تنها رود قابل کشتیرانی ایران است.
- ۱۸) تنها بندر اقیانوسی ایران در شمال دریای عمان چابهار نام دارد.
- ۱۹) دریای خزر در نقشه‌های خارجی کاسپین نامیده می‌شود.
- ۲۰) شهرهای اصفهان و اراک به دلیل وجود کارخانه‌های مهم و متعدد نقش صنعتی دارند.

